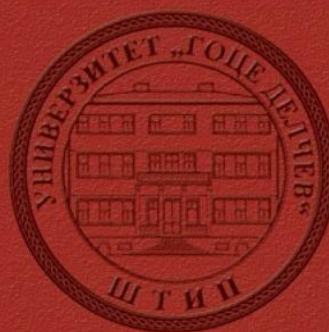

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

UDK: 378 (497.7)

ISSN: 1409-9187

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

2024

ФАКУЛТЕТ ЗА
ОБРАЗОВНИ НАУКИ

година 13

volume XIII

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE

За издавачот / For publisher
Проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева

Издавачки совет

проф. д-р Дејан Мираковски
д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Мишко Џидров
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева

Editorial board

Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.Prof.
Misko Dzidrov, PhD
Prof. Emilija Petrova Gjorgjeva, PhD

Редакциски одбор

Доцент д-р Марија Стришевска, Институт за славистика, Универзитет во Вроцлав, Полска;
Проф. д-р Мариуш Землодр, Институт за социологија, Бјалисток, Полска;
Проф. д-р Горан Зелиќ, Учителски факултет на Белградскиот универзитет, Србија;
Проф. д-р Бојана Милосављевиќ, Учителски факултет на Белградскиот универзитет, Србија;
Проф. д-р Тонча Јукиќ, Факултет за хуманистички и општествени науки на Универзитетот во Сплит, Хрватска;
Проф. д-р Јасна Кудек – Мирошевиќ, Факултет за образование на учители на Универзитетот во Загреб, Хрватска;
Проф. д-р Нина Чеклиќ, Педагошки факултет во Бијелина, Универзитет во Источно Сараево, Босна и Херцеговина;
Проф. д-р Јанка Димитрова – Стојменова, Педагошки факултет на Југозападен универзитет „Неофит Рилски“ во Благоевград, Бугарија.

од Македонија

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева
проф. д-р Никола Смилков
проф. д-р Виолета Николовска
проф. д-р Трајче Стојанов
проф. д-р Деспина Сивевска
проф. д-р - Ирена Китанова
проф. д-р Билјана Митевска Попевска
проф. д-р Даниела Коцева
проф. д-р Верица Јосимовска
проф. д-р Оливер Цацков

Главен и одговорен уредник

проф. д-р Виолета Николовска

Одговорен уредник

проф. д-р Виолета Николовска

Editorial Board

Docent Professor Dr. Marija Stryszewska, Institute of Slavic Studies, University of Wroclaw, Poland;
Prof. Dr. Mariusz Zemlodr, Institute of Sociology, Bialystok, Poland;
Prof. Dr. Goran Zeljic, Faculty of Teaching, University of Belgrade, Serbia;
Prof. Dr. Bojana Milosavljevic, Faculty of Teaching, University of Belgrade, Serbia;
Prof. Tonca Jukić, Ph.D., Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia;
Prof. Dr. Jasna Kudek – Mirosevic, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Republic of Croatia;
Prof. Dr. Nina Ceklic, Faculty of Pedagogy in Bijeljina, University of East Sarajevo, Bosnia and Herzegovina;
Prof. Dr. Janka Dimitrova – Stojmenova, Faculty of Pedagogy at Southwestern University "Neofit Rilski" in Blagoevgrad, Bulgaria.

from Macedonia

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD
Prof. Sonja Petrovska, PhD
Prof. Snezana Mirascieva, PhD
Prof. Snezana Jovanova Mitkovska, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgjeva, PhD
Prof. Nikola Smilkov, PhD
Prof. Violeta Nikolova, PhD
Prof. Trajce Stojanov, PhD
Prof. Despina Sivevska, PhD
Prof. Irena Kitanova, PhD
Prof. Biljana Mitevska Popevska, PhD
Prof. Daniela Koceva, PhD
Prof. Verica Josimovska PhD
Prof. Oliver Cackov PhD

Managing editor

Prof. Violeta Nikolovska, PhD

Editor in chief

Prof. Violeta Nikolovska, PhD

Администратор

Александра Николова

Техничко уредување

Проф. д-р Верица Јосимовска

Јазично уредување

Проф. д-р Виолета Николовска

Виш лектор Крсте Илиев

Administration

Aleksandra Nikolova

Technical Editing

Prof. Verica Josimovska, Ph.D.

Language Editor

Prof. Violeta Nikolovska,

PhDSenior lecturer Krste

Iliev

ISSN 1409-9187

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за образовни науки
ул. „Крсте Мисирков“ 10-Ап. факс 201, 2000 Штип
Република Северна Македонија

Address of the editorial
Goce Delcev University – Štip
Faculty of Educational Sciences
Krste Misirkov 10-A PO box 201, 2000 Štip
Republic of North Macedonia

МОНОГРАФСКИ ТРУД ЗА КАТЕГОРИЈАТА ОПРЕДЕЛЕНОСТ
Приказ на „Јазикот и определеноста“ – монографски труд од Бобан Карапејовски
(Книгоиздавателство МИ-АН, Скопје, 2023)

Виолета Николовска

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Северна Македонија
violeta.nikolovska@ugd.edu.mk

MONOGRAPH ON THE GRAMMATICAL CATEGORY DEFINITENESS
Review of the monograph "Language and definiteness" by Boban Karapejovski
(Published by MI-AN, Skopje, 2023)

Violeta Nikolovska

Faculty of Educational Sciences, Goce Delcev University, Stip, North Macedonia
violeta.nikolovska@ugd.edu.mk

Монографскиот труд „Јазикот и определеноста“, од авторот Бобан Карапејовски, обработува една суштинска карактеристика на македонскиот јазик, категоријата определеност. Поднасловот на монографијата е: „Експонентите на категоријата определеност во македонскиот јазик“. Како што самиот автор вели, оваа категорија се разгледува во словенски и во балкански контекст. Се разгледуваат начините на искажување и граматикализација на оваа категорија, наспрема семантиката на нејзините показатели. *Определеноста претставува граматичка категорија тесно врзана со референцијалните карактеристики на јазикот, на поради тоа нејзините експоненти се директните врски на јазичниот со надворешниот свет, на јазикот со културата, на одделни елементи од текстот едни со други, на субјективното во јазикот, на антропоцентричното, на егоцентричното.* Оваа теза на авторот, подвелечена во првата глава на монографијата дава слика на предизвикот со кој се соочува истражувачот на категоријата определеност во јазикот. Да, таа категорија е граматикализирана информација за референцијалноста во јазичното коминике, директен показател, со морфолошки средства на референцијалната функција на јазикот. Таа е врската на јазикот со надворешниот свет, но не на план на номинација на неговите феномени, или предикација за релациите меѓу нив, туку на план на откривање на прагматички информации: дали појавата ни е веќе позната од претходната комуникација (идентификувана), дали е индивидуализирана (изделена како посебен ентитет), дали има генеричка референција, дали е тема или рема од комуникативен аспект (топик и фокус на соопштението). Субјективното, антропоцентричното, па дури како што вели авторот и егоцентричното во јазикот, во текстот, се аспекти кои може да се проблематизираат, релативизираат. Тоа го оставаме како личен став и лично гледање на авторот, но комуникативниот и прагматичниот аспект на категоријата определеност не можат да се одбегнат во анализата. Монографијата на авторот Карапејовски дефинира од теориски аспект клучни поими кои се врзани со проблемот што го истражува авторот, како: граматичка категорија, категоријата определеност, неопределеноста како поим во општолингвистички и во македонистички контекст, поимот референција, референцијални карактеристики на именската група.

Категоријата определеност авторот ја разгледува во поширок временски контекст: дава преглед на историскиот развој на определеноста како категорија и на нејзините експоненти. Во посебна глава, централниот дел на трудот, авторот ги разгледува експонентите на категоријата определеност во современиот македонски јазик: показните заменки како експоненти и членската морфема како експонент. Определеноста се разгледува од повеќе аспекти: прашањето за трójниот член во македонскиот јазик; двојноопределените именски групи; определеноста и релативната реченица; определеноста и ономазиолошки определените именски групи; партитивноста и членот. Опфаќајќи ги прашањата поврзани со функционалната реченична перспектива и членот, авторот навлегува во прашања во врска со воспоставувањето на комуникативната хиерархија во јазичниот текст. Овде, секако,

до израз доаѓаат субјективните желби и комуникативни потреби на авторот на јазичното соопштение – коминике. Монографијата, како што рековме, има широк обем на опфаќање на категоријата определеност. Авторот посебно внимание посветува и на социјалните и на регионалните варијации во дистрибуцијата на експонентите на оваа категорија. Пред да ги изложи заклучните тези во врска со категоријата определеност и нејзините експоненти, Бобан Карапејовски се зафаќа и со проблемот на неопределеноста во македонскиот јазик, за кој во нашата лингвистика сè уште ретко се зборува (посистематски го обработуваат Лилјана Минова-Ѓуркова и Зузана Тополињска). Од експонентите на категоријата неопределеност ги споменува: отсуството на показател и заменските облици *еден* и *некој*. Монографијата „Јазикот и определеноста“ на Бобан Карапејовски е обемен труд, на речиси 300 страници, кој проблемот на определеноста / неопределеноста во македонскиот јазик го опфаќа од различни аспекти: теориски, историски, социолингвистички, семантички и од комуникативен аспект. Таа вреди да се консултира не само заради исцрпноста во прегледот на експонентите на категоријата, туку и како извор на теориски пристапи во разгледувањето на ова прашање (би ги издвоиле авторите Лајонс, Курц, Конески, Крамски). Таа е корисно четиво за љубителите на општолингвистичките и граматичките теми. Категоријата определеност е важна карактеристика на македонскиот јазик која го разликува од другите словенски јазици и претставува една од балканските црти во неговиот граматички систем. Поопсежно дело што ја обработува систематски оваа проблематика во современиот јазик немаме во ваква, монографска форма. Членот во македонскиот јазик се развил од демонстративните заменки и е во постпозиција, што е уште една важна негова карактеристика, која го разликува македонскиот јазик од други јазици, како на пример, англискиот, германскиот јазик. Членот може да се разгледува и во рамките на воспоставувањето на комуникативната хиерархија на учесниците во еден настан, површински јазично реализирани во рамките на реченицата, и од тој аспект, заедно со редоследот на зборовите во реченицата да се разгледува во рамките на изразувањето на синтаксичките односи. Во таа смисла, овој монографски труд може да биде полезен за компаративни проучувања на морфосинтаксичкиот систем на македонскиот јазик и другите словенски, балкански и пошироко јазици од различни јазични семејства. Определеноста како категорија говорителите на другите словенски јазици во кои не е присутна потешко ја усвојуваат и поради тоа овој труд може да биде од полза и при наставата на македонски јазик како странски јазик. Монографијата „Јазикот и определеноста“ од Бобан Карапејовски беше еден од предлозите за државната награда „Гоце Делчев“ за особено значајни остварувања во науката за 2024 година.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Карапејовски, Б. (2023). *Јазикот и определеноста. Експонентите на категоријата определеност во македонскиот јазик*. Скопје: МИ – АН.
- Минова-Ѓуркова, Л. (1994). *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Радинг.
- Тополињска, З. (1974). *Грамматика на именската фраза во македонскиот литературен јазик*. Скопје: МАНУ.
- Тополињска, З. (1979). Кон дефиницијата на членот. *Пристапни предавања на МАНУ*, 33-40.
- Тополињска, З. (1981-82). Мак. еден – неопределен член? *Македонски јазик, XXXII – III*, 705 – 716.
- Тополињска, З. (2008). *ПОЛСКИ – МАКЕДОНСКИ Грамматичка конфронтација, 8. Развоток на граматичките категории*. Скопје: МАНУ.